

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

פרשת פסח מסעי תשע"א א' אלול 1

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: בביאור "כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך"

כך גם שונה הזכר במידת רמת החטא של האדם, ובודאי שאם ח"ו עבר על אחת מג' עבירות החמורות: עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. הרי שבזה מסלק את חלק הנפש שבו מיד עם חטאו הראשון ונולא זוקא ג' עבירות חמורות אלא אף בכעס מצינו כן, כמו שכתב בספה"ק ראשית חכמה שער אהבה פרק י"א וז"ל: בזוהר (פרשת תצוה דף קעב.) בפירוש פסוק (ישעיה ב', כ"ב) "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו", אמר שם, שכאשר האדם כועס הנשמה מסתלקת ממנו, ולאו זוקא נשמה אלא אפילו הנפש, כדכתיב (איוב י"ח, י"ד) "טורף נפשו באפו". עכ"ל.

וכמו שמצינו בהמשך הפרשה בעניינו של רוצח בשגגה אשר עליו לברוח לעיר מקלט, ואם נמנע מלברוח הרי שהוא מתיר עצמו למיתה, כמבואר במשנה במסכת מכות (פ"ב מ"ז) ונפסק להלכה ברמב"ם (פ"ז מהלכות רוצח ושמירת נפש ה"ח). כי גדרו של הרוצח בשגגה הוא של "גברא קטילא", וכמאמר הכתוב (ואתחנן ד', מ"ב): "ונס אל אחת מן הערים האל וחי". ולדרכינו הטעם בזה, כי מחמת המעשה החמור של רציחה אפילו שעשה כן בשוגג, נסתלקה ממנו בחינת נפש שבו, והרי הוא כ"מת".

ובענין החלוקה הנזכרת של נפש רוח ונשמה, מצינו שגם נחלקו לענין שמותיהן, שהזוכה לנפש נקרא "אנוש" והזוכה גם לרוח נקרא "איש" והזוכה אף לחלק הנשמה נקרא "אדם" (עי' זוה"ק בפרשת תזריע דף מח:). לכך אומר הכתוב (תהילים צ', ג'): "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם". ודרשו על כך חז"ל (ירושלמי חגיגה פ"ב, ה"א דף ט:), עד דכזוכה של נפש מקבלין. ע"כ. ופירש השל"ה הקדוש (מסכת יומא), שהראשי תיבות של מילת דכ"א הוא: דם כפירה אשת איש, רומז לשלוש עבירות חמורות. והיינו, שכל תועלת התשובה היא "עד דכא" - כל עוד לא עבר על ג' עבירות חמורות. כי מחמת חומרת עבירות אלו נפגמת אף חלק נפש שבו, ואזי אפילו אינו נקרא "אנוש".

כך גם מצינו בענין החטא הנורא של עץ הדעת, אשר מחמת חומרתו נפגמה אף הנפש ונסתלקה. וכדברי המדרש (בר"ר יז, ח) בענין חוה שהחטיאה את אדם הראשון: "...ומפני מה ניתן לה מצות נדה? על ידי ששפכה

"אלה מסעי בני ישראל"

רש"י הקדוש מביא שני טעמים מזוע נכתבו מסעות הללו ואחד מן הטעמים: ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו. כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות. אמר לו: כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך. ע"כ.

ויש לדקדק, מה הם שלושת עניינים אלו של "כאן ישננו", "כאן הוקרנו" לשון קור, ו"כאן חששת את ראשך"?

כדי להסביר את הדברים בדרך הדרוש יש להקדים מה שכתב בספר נפש החיים (שער ב' פרק ט"ז בהגה"ה), אחר שהביא שיש באדם ג' חלקי הנפש: נפש רוח נשמה. כתב וז"ל: ובחטאי האדם המה מסתלקים ממנו מעט מעט כסדר. שמעת שעולה על רעיון האדם לבד מצד הנפש לעשות שום חטא, אז מסתלקת בחינת הנשמה תיכף, כי היא בחינה גבוה ונעלה מאוד. ואם ח"ו חטא יותר, גם בחינת הרוח מסתלק ממנו לגמרי, או נפגם ונתקלקל ח"ו. ואז אין התקשרותו בבחינת הנשמה בשלימות כראוי. ואם ח"ו הירבה והוסיף לחטוא יותר. אז גם בחינת נפשו נפגמת או נכרתת ח"ו לגמרי מהתקשרותה בבחינת הרוח. וכשהוא חוזר בתשובה הוא חוזר להשיג אותם כסדר ממטה למעלה היפך מסדר הסתלקותם תחילה. תחילה הוא משיג לבחינת הנפש, ואח"כ בא ושורה עליה הרוח ומתקשרת בו. ואח"כ באים וחופפים עליהם ניצוצי אור הנשמה. ואז מתקשרים כל אחד בחבירו כראוי וכו'. עכ"ל (ועי' שב שמעתא בהקדמה מה שהביא בענין זה בשם האריז"ל).

נמצא, כי לאדם יש ג' חלקי הנפש: נפש רוח נשמה. והוא במעשיו הרעים גורם לסלקם ממנו, בתחילה מסלק את חלק הנשמה, ואם מוסיף לחטוא אף מסלק בחינת רוח שבו, ואם מתמיד בחטאו הרי שאף חלק הנפש שבו מסתלקת ממנו, ולכן מצינו (ברכות יח:): רשעים בחייהם קרויים מתים. כי נסתלקה מהם אף חלק הנפש שבהם, ואין להם כל חיות רוחנית.

זמו של אדם הראשון, לפיכך ניתן לה מצות נדה. ומפני מה ניתן לה מצות חלה? על ידי שקלקלה את אדם הראשון שהיה גמר חלתו של עולם, לפיכך ניתן לה מצות חלה. ומפני מה ניתן לה מצות נר שבת? אמר להן (רבי יהושע): על ידי שכבתה נשמתו של אדם הראשון, לפיכך ניתן לה מצות נר שבת. ע"כ.

נמצא, כשחווה החטיאה את אדם הראשון פגמה אצלו בשלושה דברים: זמו כנגד חלק הנפש "כי הדם הוא הנפש", חלתו של עולם כנגד בחינת רוח שבו, ונשמתו. ובשביל לתקן את חטא אדם הראשון, שזה עיקר ביאת האדם לעולם, עליו לתקן את שלושת הבחינות: נפש רוח ונשמה. וכדברי הזוה"ק (פרשת משפטים דף צד:), שהאדם בעת לידתו זוכה לקבל בחינת נפש, זכה יתיר יהבין ליה רוח, זכה יתיר יהבין ליה בחינת נשמה. יעו"ש המשך דברי קדשו. והעתיק את הדברים האור החיים הקדוש (פרשת אמור כ"ב, י"ב) וז"ל: עוד אמרו יודעי דעת קדוש (זוה"ק שם) כי התעצמות השלמים באמצעות לקח טוב אשר נתן לנו הבורא, הוא לעלות ממדריגה התחתונה למדריגה שלמעלה ממנה, על זה הדרך: נפש יעלה למדרגת רוח, ורוח למדרגת נשמה, ונשמה למדרגת נשמה לנשמה, וזו היא תכלית סיבת בריאת האדם, "תן לחכם ויחכם" (משלי ט, ט'). עכ"ל.

עתה נבוא ונבאר את התוכן של "אלה מסעי בני ישראל". הילקוט ראובני (בתחילת פרשתנו) מביא בשם ספר עשרה מאמרות, ש"אלה אלהיך ישראל" גרם ל"אלה מסעי בני ישראל". עיי"ש.

והנה המאמר: "אלה אלהיך ישראל" היה אצל חטא העגל, חטא חמור של עבודה זרה, אשר כפי שנתבאר פוגם אף בחלק הנפש של האדם, ומחמת כן נעשה בנו של המלך חולה, כנזכר במשל של המדרש שהובא ברש"י, והוצרכו ישראל למ"ב מסעות, היינו הוצרך המלך להוליכו למקום רחוק לרפאותו – להחזירם מבחינת נפש עד לבחינה הגבוהה של נשמה, ואזי יזכו להיכנס אל הארץ הקדושה – ארץ ישראל.

מעתה יש מקום לבאר את המשלים: "כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך".

"כאן ישננו" – השינה היא אחד משישים במיתה (ברכות נז:), כלומר, היא מרמזת על פגם עמוק אף בבחינת נפש, שעל ידי פגם זה כבר חשוב כ"מת".

"כאן הוקרנו" – מלשון קור וצינה, כי בחינת רוח מביאה את האדם ליתר התלהבות בעבודת ה', וכשמסתלקת בחינה זו, הרי שבא לידי התקררות בעבודת ה'. וכמו שפירש הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (עי' בספה"ק אמרי נועם פרשת ואתחנן ד"ה א"ו ע"ד מה שפירש) דברי המשנה (בבא קמא נט:): "ליבה בה את הרוח בא אחר וליבה בה". היינו, שכל איש ואיש מישראל גנוז בקרבו התלהבות גדולה לעבודתו יתברך, אלא שהיא מכוסה מחמת טרדות הבלי העולם הזה, שהם מסכים המבדילים לכל יוכל להוציא לפועל את כח הקדושה וההתלהבות שלו, והם נקראים בשם "גחלים עוממות", שבחוץ לא ניכרת אותה התלהבות. וצריך האדם להתאמץ ללבות רוח זו עד שיראה לכל גודל התלהבותו בעבודת ה'. או בא אחר

וליבה, פירוש, ילך אל צדיקי הדור אשר בכוחם להלהיב את לבבו לעבודת ה', ולעורר בו בחינת רוח זו. עכת"ד.

לפיכך הגוי איננו יודע התלהבות מהי, מעלה זו אין לאומות העולם חלק ונחלה בה. כי כתב רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו בן יהוידע (על מסכת ברכות יז.) שבחינת חלק רוח אינה קיימת אצל אומות העולם וז"ל: כי אומות העולם אין להם אלא רק בחינת נפש, בסוד מה שאמר הכתוב (משלי י"ט, ב') "גם בלא דעת נפש לא טוב", מה שאין כן ישראל יש להם נר"ן מן הקדושה וכו'. ע"כ. מחמת כן, שלאומות העולם חסרה בחינת רוח, לא תמצא אצלם התלהבות ונענוע הגוף בעת התפילה או הלימוד.

"כאן חששת ראשך" – כנגד הפגם בחלק הנשמה, כי מקום הנשמה הוא במח הראש (עי' אבן עזרא פרשת משפטים כ"ג, כ"ה).

מ"ב מסעות רומזים על עבודתו של האדם בעולם – תיקון חטאו של אדם הראשון, להשלים את עצמו בג' בחינות של נפש רוח ונשמה. לכן סיום המסעות הוא ב"ירדן ירחו" – מלשון ריח, רומז על המשיח שהוא "מורח ודאין" (סנהדרין צג:). ומסביר המהרש"א: "...מורח ודאין, דהיינו בחוש הריח ידן עם מי האמת, דאין בו טעות כמו בחוש הראייה והשמיעה שזכר, והוא כי חוש הריח הוא רוחני מחלק הנשמה כמו שדרשו (ברכות מג:) "כל הנשמה תהלל יה" – איזה דבר שהנשמה נהנה ממנו, זו הריח. אבל שאר החושים יותר גופניים והטעות מצוי בהם. עכ"ל. הרי שהמשיח מסמל את השלמות שבאה עד לבחינת נשמה.

והנה, בספה"ק שפת אמת (קרה, תר"ס) כתב, שכך גם בעת יציאת ישראל ממצרים תיקנו את שלושת בחינות אלו, כי ביציאת מצרים היתה הגאולה בנפש, ובקבלת התורה קבלו בחינת רוח. ואחר כך זכו לבחינת נשמה, על ידי אהרן הכהן ולכך זכו לענני הכבוד. עכת"ד.

יש לתת טעם בזה, כי כתב בספה"ק מגלה עמוקות (פרשת וירא): שאברהם אבינו תיקן בחינת נפש, יצחק אבינו בחינה רוח, ויעקב בחנת נשמה. יעו"ש. וכתב הטור (או"ח סימן תי"ז) בשם אחיו הרב רבי יהודה וז"ל: "...המועדים נתקנו כנגד אבות: פסח כנגד אברהם ... שבועות כנגד יצחק ... סוכות כנגד יעקב וכו'. ע"כ. לכן בפסח שמתעורר כוחו של אברהם אבינו זכו לתקן בחינת נפש, שבועות שהתעורר כוחו של יצחק זכו לתקן בחינת רוח, ועל ידי יעקב אבינו בחג סוכות, זכו לתקן בחינת נשמה.

ולכן הגאולה האחרונה תהיה בזכותו של יעקב אבינו, כדברי התיקוני הזוהר (בהקדמה דף ד:), כי המשיח שהוא בחינת נשמה, יבוא רק על ידי יעקב אבינו שהשיג בחינת נשמה.

וכן מטעם זה מובא במדרש (ויק"ר ז, ג): אין כל הגליות הללו מתכנסות, אלא בזכות משניות. ע"כ. כי משנה אותיות נשמה, ועל ידי לימוד המשניות, יכול להשיג בחינת נשמה, ולזכות לביאת המשיח שהוא בבחינת נשמה.

בימים אלו בו מצפים אנו לביאת המשיח, אכן מן הראוי לקרוא פרשת מסעי, אשר על ידה נזכה לתקן את שלושת הבחינות ואף בחינת נשמה ונזכה לגאולה השלימה אמון.